

ЦИЈЕНА:

за Црну Гору на годину 10 перп., на по год.
5 перп.; ван земље 15 франака у злату.

за Црну Гору број 10 пара
за Стране Земље број 20 пара

лист излази
СРИЈЕДОМ и ПЕТКОМ

ВЈЕСНИК

АДРЕСА:

„Вјесник“ Цетиње, (Црна Гора)

ADRESSE:

„Vjesnik“ Cetinje (Monténégro)

Рукописе ваља слати Уредништву „Вјесника“
а претплату и огласе Администрацији
Огласи се наплатују по погодби

Цетиње, 10. јануара.

Догађаји који се збивају око нас и они који могу из њих потећи, не могу нас, заиста, увјерити да је ведро обзорје међународне политике. Сва балканска штампа једнодушно дијели то мишљење, бацајући забринуте погледе на нереди и интриге које имају за своју позорицу Арбанију, извор свега зла. Односи Грчке према Турској нијесу такође дефинитивно уређени и путовање г. Веницелоса, грчког министра предсједника, има свакако циљ да покуша да уклони тешкоће које је срела његова земља у рјешавању пограничних питања. Оружања Турске и Бугарске, о којима нас свакодневно извјештавају листови, морају такође бити управљена против некога и у неком извјесном циљу. Једина ведрија вијест у којој има оптимизма, то је емисија новог српског зајма од 250 милиона динара, који је имао, приликом свога уписа, велики успјех у Паризу. То значи да француски финансијски кругови имају чврсту вјеру у миран развјатак Балкана и у правилан ток и ред догађаја.

Они се у томе не варају кад мисле да су балканске државе које бране одређења и закључке букурешког уговора, искрени пријатељи мира и да немају никаквих јавних ни тајних намјера да тај мир наруше. Те државе дале су до сада довољно доказа о својој мирољубивости и о чврстој вољи да сву своју енергију употребе на развјатак и на унапређење нових крајева. Ако дакле постоји каква опасност по европски мир, њу не треба тражити ни у Србији, ни у Румунији, ни у Грчкој, ни у Црној Гори.

И ако се све те земље налазе на једној периферији коју морају брижно да надзиру, чувајући се изненађења, оне су до сада, захваљујући мудрој управи и увиђавности својих државника, показале једну трезвеност и присебност која, у извјесним случајевима, граничи са самоодрицањем.

Разумна умјереност и чување државних интереса сугерисало им је увијек до сада достојанствено држање које им најзад и Европа мора признати.

Специјално што се нас тиче, ми смо срећни да забиљежимо један значајан чланак једног угледног падованског листа који га доноси на уводном мјесту и у којему се, на ласкав начин, истиче лојално држање Црне Горе према Европи.

Нас весели што ће тај чланак морати наћи одјека и даље; и несумњиво је да ће се нашој отаџбини достојно признати све оне жртве које је она, са идеалним самоодрицањем и вјерујући у праведност Европе, допринијела у прилог европског мира.

Бранећи вазда своје интересе и интересе Српства, такво држање као што га истичу новине класичног ученог града Италије, лежало је увијек у традицији наше отаџбине. Црна Гора није никад довила у мутном; она је увијек иступала отворено и њезина политика није никад без разлога заваљала брига ни главоболје Европе. Али управо ради тога, Европа треба да Црној Гори призна њезин дио заслуга за одржање балканског мира; та признања, као што смо поменули, долазе, и ми се радујемо повјерењу и симпатијама које Европа поклања мирољубивој политици наше отаџбине.

Један биланс

«Самоуправа» доноси овај значајни чланак:

Стара, 1913. година била је бурна и пуна догађаја. Ти догађаји изазвали су силне потресе, који се још нијесу стишали. Они су додирнули многобројне, важне и изукрипане европске интересе, и из темеља потресли и измијенили политички положај на Балкану. Они су силно уздрмали и општи европски политички положај, компликовали га новим проблемима, и изазвали општа страховања од великих европских сукоба. У тим догађајима, без сваке сумње, без обзира да ли ће они Европу довести до мир или рат, извор је многог и великог проблематика политичким одношајима Европе.

Прошле године примиле су била од своје претходнице тежак и крвава али и побједоносан рат балканских савезника противу Турске. Тај је рат завршен у првој половини прошле године, са успјехом који је прелазно сва ранија очекивања. — Савезничке државе имале су, тако да кажемо, на дохват руци, дефинитивно рјешење балканскога питања у правцу балканске слободе и независности, и положај у коме су могле бити слободни господари својих судбина.

На жалост, бугарски државници и политичари нијесу разумјели сав огромни значај балканског савеза, нијесу схватили сав животни интерес Бугарске у томе савезу. Они су, заведени на погрешне путеве шовинистичком мегаломанијом, били прегли да од поузданог оруђа опште балканске слободе и чувара општих балканских интереса, створе оруђе за егзистичке, бугарске интересе. Мучким нападом на своје дојучерашње савезнике, они су, самовољно и лако-мислено, покидали са овима све везе, и постали њихови огорчени непријатељи. Послије заслужених пораза и губитака, они су се бацили у наручје оних, који раде све што могу да би потрли резултате савезничког рата. Они су данас нада и поуздање оних, који у порабоћењу балканских народа и држава гледају свој спас и главни успјех своје политике...

Велике Силе признале су резултате другог балканског рата, утврђене уговором мира у Букурешту. У томе факту има много основа за наду у мирно консолидовање политичких одношаја на Балкану. Па ипак и првога балканског рата остала су неријешена многа

питања, из којих врло лако могу потећи сукоби. Питање о границама Арбаније, по изгледу и на хартији, расправљено, још ће доста брига задавати европској дипломатији. Питање о унутрашњем склопу и организацији Арбаније, тако исто, задаје озбиљне брига. Питање о Епиру врло лако, може довести до нежељених обрта. Питање о острвима, по својој компликованости и супротности интереса који се на њему укрштају, тако исто, изазива свуда озбиљну забринутост. А сва та питања, као и многе друге појаве међу Великим Силама које се не могу порицати ни превиђати, одртавају и сувише јасно сву тежобу општег политичког положаја у старој Европи, и наговјештају могућност свакојаких обрта...

За балканске народе и државе, међу тим, потреба је првога реда, да се што прије дође до мира, те да се сва снага и сва пажња окрену видању тешких рана из минулих страшних ратова, и подизању економске и културне снаге народне. Таква жеља сасвим је оправдана и легитимна. Али се у данашњим европским приликама, ни за један тренут, не смије забораваљати, да је Балкан у Европи и да се одвија на несигурност европске политичке ситуације ваља бити приправан на све. У догађајима који могу наступити, Балкан, свакојак, неће бити главна позоришта догађаја. Догађаји који су се на њему већ одиграли толико су му одузели снаге, да таквих претензија он не може имати. Са свим је у вези, да су ти догађаји били само предигра великих европских догађаја. Међутим није искључена могућност — шта више, скоро да је и сасвим извјесно, да ће ти догађаји имати силнога одјека и на Балкану.

У таквим погодбама, за балканске народе и државе настаје потреба првога реда, да најљубиво одмјеравају сваки свој корак; да прикупљају и у приправности држе сву своју снагу, да остану међу собом у сталноме додиру и да привршћују међу собом пријатељске везе на које их је упутила заједница њихових легитимних, животних интереса; да чувају као светињу стара и огледана пријатељства; да лојалним испуњавањем свих својих међународних обавеза обезбјеђују себи симпатије свега културног свијета; да живим и интензивним радом на дому, смишљено и са здравим разбором, створе максимум своје снаге.

У таквим приликама, данас више може бити него икада, свакоме се само собом намеће питање: Шта ће бити сјутра? Шта ће нам донијети нова 1914. година?

У будућим великим догађајима, — ако данашњем покољењу буде суђено да преживи и те догађаје, — биће свакоме по оном вјечном моралном закону: Сваком по заслуги. Ко буде кадар одржати сву присебност, радити досљедно и истрајно; ко буде умно правилно рачунати са својом снагом, и према тој постављати себи циљеве и задатке; ко свој рад буде наслањао на правду и право; ко буде умно поштовати и туђа права; ко буде умно склањати се од непотребних и лудих сукоба; једном ричи, ко се буде умно владати

мудро и смишљено, — тај мора добро проћи.

Ма како да се овој прогнози може придавати карактер питијског прорицања, она ипак обухвата поуздане, опште елементе, који, сваки за себе, и сви укупно, имају своју несумњиву вриједност. На њима се ваља зауставити, јер то је све што се за сада може дати. Око њих се ваља потрудити, ако се жели да се створи оно поуздање које даје крила људскоме раду.

Надајмо се, ипак, да ће се, на крају крајева, и по увиђавности државника који данас имају да рјешавају о судбини милиона културног европског свијета — разбити густе облаци, који се данас ковитлају над нашим дијелом свијета, и отворити му еру мира и плоднога рада.

Одговор Тројног Савеза на предлог Сир Едварда Греја

Задржавање одговора Сила из Тројнога Савеза на онај дио ноте сир Едварда Греја који се односи на питање о острвима у Јејекском Мору, задржавање које је било изазвано у штампи Сила из Тројног Савеза пессимистичке прогнозе о томе одговору, сада, када је у Лондону дат одговор и на тај дио предлога сир Едварда Греја, објашњава се тежњом Сила из Тројнога Савеза да се, приликом одлучивања о томе коме ће се додијелити та острва, дефинитивно уреде и друга питања, до душе, секундарна значаја, али ипак довољно важна, да скрену на себе пажњу свих великих Сила. То су питања о поморском и војном статусу, о ратној контрабанди и о гаранцијама за мањине у становништву тих острва.

Силе из Тројнога Савеза примиле су, дакле, у начелу, предлог Енглеске о острвима. Према томе, острва у Јејекском Мору, у принципу, признају се од стране великих Сила, као грчке територије. Од тога се изузимају само она острва, која су сувише близу Дарданелима. Што се тиче острва која је окупирала Италија, која, по уговору у Уши-у, има права задржати у својој окупацији док се дефинитивно не среде прилике и поврати мир у њеним новим посједима у Триполитанији, она ће како сада изгледа, од стране Италије, бити предата не Турској, него Грчкој. Тиме би одлуком великих Сила права грчка на острва била призната и задовољена. Таквом солуцијом, без сваке сумње, изгледни на миран расплет на европском Истоку, озбиљно су појачани.

Скоро да је поуздано, међу тим, да Турска неће бити задовољна таквом одлуком великих Сила, и да ће чинити све што може да би је измијенила у своју корист. Изгледни за успјех у тој тежњи Турске, међу тим, врло су слаби. Прије свега, она је од давно, и кад јој је потпора великих Сила била потребна ради закључења мира са балканским државама, ријешење тога питања положила у руке великих Сила. Тешко да би, према томе, данас она могла устајати противу њихове одлуке, пошто су Силе узеле у обзир и оне резерве, које је Турска тада истицала у име обезбјеђења своје мало-азијске обале. Осим тога, сасвим је разумљиво очекивати да ће велике Силе врло озбиљно настојавати да се интегрално изврши њихова одлука о судбини острва у Јејекском Мору, када та одлука задовољава правду, јер су оне, приликом извршења своје одлуке о Скадру, која је била сурова према правима Црне Горе, показале чврстину која искључује попустљивост у данашњим приликама према Турској кад би таква попустљивост несумњиво отворила широки мах новим заплетима и тежобама. Много више него код питања о Скадру поморска акција Сила имаће снаге да сломи сваки отпор Турске, јер би јој такав отпор могао озбиљно довести у питање и њене мало-азијске посјеле. Турска ће, према томе, морати да прими одлуку Оила о острвима у Јејекском Мору.

Постигнутом сагласношћу између великих Сила на овоме важном и компликованом питању, појачавају се наде на мирно консолидовање прилика на европ-

ском Истоку. Питање о Арбанији и Епиру, без сваке сумње, садржи у себи још многе и озбиљне тешкоће. Међутим, код овако показане тежње великих Сила, да споразумно рјешавају балканска питања, и уз искрену добру вољу, моћиће да се преброде и те тешкоће, те да се једном изађе из хаоса, који задаје велике бригае, и наплате велике штете европској трговини и привреди.

Година 1913.

Година 1913. затекла је на балканском ратишту ову слику: Турска војска у Македонији и Епиру била је разбијена и уништена, а на Чаталици стајале су једна према другој бугарска и турска војска у примирју. Скадар, Једрене, Јањина опсеђане. У Лондону су изасланици балканских савезника и Турске преговарали о миру, а у исто доба је радила и лондонска дипломатска конференција. У 1913. години развијали се догађаји овако:

Како Турци нијесу хтјели да се одреку Једрена и јерејских острва, то су 2. (25.) јануара изасланици балканских држава, који су у Лондону преговарали са турским изасланицима о миру, одлучили да прекину преговоре. 3. (16.) јануара велике силе савјетују Турској, да усвоји захтјеве балканских савезника и 9. (22.) јануара турски велики диван закључује, да се мир склопи под условима, што су их ставили балкански савезници. Али тада избија преират у Турској. Војни министар Назим паша и 9 официра падају као жртве прервата, Тамил пашина влада мора да одступи, а владу образују младотурци под великим везиром Махмудом Шефкет пашом. — 16. (29.) јануара су изасланици балканских савезника одлучили, да прекину преговоре и отпутују из Лондона. 19. (30.) јануара отказано је Турцима примирје, а послје четири дана 21. јануара (3. феб.) продужен је рат.

21. јануара (3. феб.) отпутовао је у Петроград изасланик аустро-угарског владара, принц Хоенлоуе и одино писмо свога владара руском цару Николају.

22. јануара (4. феб.) поновно бомбардовање Једрена. — 23. јануара (5. феб.) поновно отпочели бојеви на Чаталици и галипољском полуострву. — 29. јан. (11. феб.) Црногорци заузели Бардањол под Скадром, а Србијанци Бушати. — 6. (19. фебруара) убијен је у Скадру турски заповједник Хасан Риза бег, а заповједништво је преузео Есад паша. — 19. феб. (6. марта) Грци заузели Јањину. — 27. феб. (12. марта) турска крстарица »Хамидија« бомбардовала дричку и медованску луку. — 5. (18. марта) убијен грчки краљ Ђорђе у Солуну. — 7. (20. марта) Грци заузели Телелене и тако су освојили све земљиште, што су га тражили. 8. (21.) марта аустроугарска тражила од Црне Горе извјешај о ствари убиства језуите Палића, који је бунно становништво против Црне Горе. — 10. (23.) марта Срби потукли Цавид пашу са остатцима му војске на ријеци Шкумби. — 13. (26.) марта Срби и Бугари заузели Једрене. Турски заповједник Једрену Шукри паша предао се Србима. — 14. (27.) марта велике силе одлучиле, да Скадар има припадност Арбанији. — 19. марта (1. апр.) Црногорци заузели Мали Бардањол. — Истог дана Бугари потиснути са Чаталице. — 20. марта (2. апр.) демонстрација међународне флоте пред Бомором, а 28. марта (10. апр.) блокада црногорских обала. — 26. марта (8. апр.) Срби поновно потукли Цавид пашу и заузели Љуму. — 29. марта

(11. апр.) избили гласови, да су Србија и Грчка склопиле савез да би очувале освојене земље у рату. — У исто вријеме избијају и први гласови о несугласицама међу балканским савезницима. — 1. (14.) апр. србијанске трупе под Скадром добиле налог, да напусте опсаду. Црногорци сами и даље опсеђавају град. Истог дана Бугари усљед неуспјеха у потаји склопили са Турцима примирје. — 4. (17.) априла србијанске се трупе почеле повлачити са скадарских положаја према Медови. — 5. (18.) априла званично објављено примирје између Бугара и Турске, склопљено на 10 дана, које је послје продужено и даље. — 9. (22.) априла међународна флота блокирала и Драчу. — 10. (23.) априла послје петодневног јуриша Скадар се предао Црногорцима. — 21. апр. (4. маја) одступа црногорска влада Митра Мартинковића, а нову владу образује бригадир сардар Јанко Вукотић. — 22. априла (5. маја) Црна Гора морала дапусти притиску великих сила и пристала да напусти Скадар. — 27. априла (10. маја) на петроградској конференцији изравнат румунско-бугарски спор. — 1. (14.) маја Угарска анексирала дунавско турско острво Ада-Кале. — 2. (15.) маја Црногорци предали Скадар енглеском адмиралу Бернеју, заповједнику међународне флоте. — 3. (16.) маја поновно се састали у Лондону изасланици балканских држава да преговарају о миру. — 17. (30.) маја потписан је у Лондону прелиминарни уговор о миру између балканских савезника и Турске. 25. маја (7. јуна) бугарски министар-председник Генов одступио, а нову владу образовао Данев. 28. маја (9. јуна) — 30. маја (12. јуна) убијен у Цариграду велики везир Махмед Шефкет паша, а великим везиром постављен принц Саид. — 14. (27.) јуна Румунија саопштава Бугарској, да неће остати неутрална у случају рата Бугарске против Србије и Грчке. — Тога дана кренуло се 12 хиљада Црногорца из Пећи на Косово, да се нађу на помоћ србијанској војсци, ако дође до рата са Бугарима.

Јула 17. (30.) Бугари на цијелом фронту мучки су напали Србе и Грке. Срби и Грци одбили напада и прешли у противнапад. — 18. јуна (1. јула) Срби заузели Ријетке Букве. — 20. јуна (3. јула) наређена мобилизација у Румунији. — 22. јуна (5. јула) Срби и Црногорци заузели Рајчански Вис. — 23. јуна Срби поновно у јуриш заузели Криволак и претјерали Бугаре преко Вардара. — Истог дана Србијанци и Црногорци побјеђују Кочане и заузели све земљиште до Брегалнице. — 22. јуна Грци освојили Кукуш, а 24. јуна Дорџан. — 24. јуна Срби побјеђују на Дису Кичи. — Истог дана прекинут дипломатски односи између Србије и Бугарске и разврстани савезнички уговор. — 25. јуна Срби заузели Штин, Бугари се повлаче према Радовишту. — Истог дана издан проглас краља Петра о објави рата против Бугарске. — Тога дана и Бугари продри преко српске границе код Кади Бога и св. Николе и продри до Краљевог Села. Затим ушли у Књажевац и опљачкали га. — 26. јуна избила кола у српској војсци, пренесена из бугарске војске. — 25. јуна објавиле Бугарској рат Црна Гора и Грчка. — 27. јуна Бугари потиснути из Књажевца и претјерали преко границе. 26. јуна (9. јула) Срби заузели Радовиште, Бугари бјеже према Дубици и Пехчеву. — Истог дана Грци заузели Демир-Бисар, а сутра дан Петрић и Струмицу. — Тога дана и румунска војска прешла преко бугарске границе. Румунија прекинула дипломатске односе са Бугарском. 28. јуна Срби заузели Босил-град, у

старим бугарским границама. 1. (14.) јула румунске трупе без отпора стигле у Тутаки и Добрич. — 2. (15.) јула састао се Пашин са Веницелосом у Нишу. — Тога дана турска војска прешла преко линије Енос-Мидија. Турци посјели Родосто и Чорлу. — 3. (16.) јула Срби заузели Жуту Калик према Вустандилу, а Грци Драму. Румунска војска наступила према Софији. Даневљева влада поднјела оставку. — 4. (17.) јула Срби заузели Црни Камен, кључ положаја према Вустандилу. Турци продри до Лиле Бургаса. Срби заузели и мјесто Извор у Бугарској. У Бугарској образовали нову владу Радославов и Геладидев. — 5. (17.) јула Срби заузели Фердинандово, а затим Кулу и продиру на Видин. — 6. (18.) јула Румуни продри до Враце, 60 км. од Софије. Бугарски делегати дошли у Ниш, да преговарају о миру. — 7. (20.) јула Грци потиснули Бугаре до Неврокопа. — 9. (22.) јула Срби заузели Бјелогрчић. Турци заузели Једрене, а истог дана и Киркилис. — 10. (23.) јула углављено, да се преговори о миру воде у Букурешту. — 11. (24.) јула српске трупе продриле под Видин. Турци продри до Бабаешки. — 12. (25.) јула Грци заузели Дедеагач, а сутра дан посјели Ксанти. — 14. (27.) јула Грци побјеђили код Шуметлија. — 15. (28.) јула стигли у Букурешт изасланици, који ће да преговарају о миру. а 17. (30.) јула преговори отпочели и закључено петодневно примирје. Истог дана Срби заузели Тополник код Видина. — 22. јула (4. авг.) примирје продужено до 26. јула (8. авг.) — 24. јула (6. авг.) закључен мир у Букурешту, а 27. јула (9. авг.) потписан. — 27. јула (9. авг.) њемачки цар Вилхелм послао румунском краљу значајан брзојав, који је одлучно против ревизије букурешког уговора.

2. (16.) августа велике силе позвале Србију, да повуче своју војску из Арбаније, што је Србија морала и да учини. — 11. (24.) августа свечан повратак српске војске са бојишта у Биград и откриће Карађорђевог споменика. — 12. (25.) авг. измјена ратификованих уговора о миру у Букурешту. — 26. авг. (8. септ.) објављена је прокламација краља Петра о анексији освојених крајева. — 24. септембра (7. окт.) Арнаути свуда потучени и претјерани преко границе. Српске трупе продриле у Арбанију. — 24. септ. (7. окт.) потписан мир између Турске и Бугарске. — 5. (18.) октобра Аустроугарска послала ултиматум Србији и тражила да Србија поново повуче своје трупе из Арбаније. 7. (20.) окт. српска влада то наредила и до 12. (25.) окт. све се српске трупе повукле из Арбаније. — 22. окт. (4. нов.) углављен споразум између Србије и Црне Горе о разграничењу. — 1. (14. новембра) закључен мир између Грчке и Турске. — 8. (31.) децембра потписан споразум између Србије и Грчке у питању граница.

Важнији догађаји у Срба.

— 20. априла (4. маја) уведене су у Босни и Херцеговини изнмне мјере ради скадарске кризе које су укинуте 3. маја. — 1. (14.) августа навршило се сто година од како су у Бечу почеле излазити »Српске Новине«. — 20. августа (2. септ.) нестало је патријарх Лукијан Богдановић из купатила Гапштајна. Њем му је нађен 13. (26.) октобра у потоку Ахи, а сахрањен је 20. октобра (2. новембра) у Ср. Карловцима. — 2. (15.) новембра прослављена је на Цетињу стогодишњица владице Рада, — 1. (14.) децембра заснована је нова српска митрополија у Пећи. За митропо

лита је постављен др. Дожић, који је устоличен на св. Никољу.

— 29. децембра (11. јан.) прослављена је у Нишу 1600-годишњица миланског едикта.

Важнији догађаји у свијету.

— 4. (17.) јануара изабран је за председника Француске Републике — Поенкаре. — 27. јануара (9. феб.) избила револуција у Мексику. Председник Мадејро убијен 11. (24.) фебруара, а за председника проглашен Хуерта. — 21. фебруара (9. марта) у свој Русији свечано прослављена тристагодишњица руске царске породице Романових. — 21. марта (4. апр.) за председника Северно-Америчких Сједињених Држава изабран Вилсон. — 30. марта (13. априла) у Мадриду на шпанолског краља Алфонза пуцао неки Алегре. Краљ није озлијеђен. — 27. априла (7. маја) шпанолски краљ Алфонз био у Паризу код Поенкаре, а том приликом закључено је, да Шпанолска приступи Тројном Споразуму. — 4. (17.) јула избили немири у Кинеској. — 7. (20.) јула француски сабор изгласао трогодишњу војничку службу. — 5. (18.) августа у Загребу атентат на комесара Шкерлеца. — 17. (30.) августа прослављена у Аусигу стогодишњица побједе удружених Руса, Пруса и Аустријанаца над Наполеоном. — 7. (20.) септембра откриће споменика П. А. Стољиницу у Кијеву. — 26. септембра (12. окт.) прокопан Панамски Канал. — 1. (14.) октобра углављен споразум Француске, Енглеске и Шпанолске гледе Средоземног Мора. — 2. (15.) октобра Есад-паша образовао владу са сједиштем у Драчу. — 4. (17.) октобра прослављена стогодишњица битке код Липиска (Лајпцига). — 7. (20.) октобра Јуаншикај изабран за председника Кинеске Републике. — 10. (23.) октобра побуна у Португалској која је брзо угушена. — 24. октобра (6. нов.) ступио на баварски краљевски престо Лудвиг III. — 16. (29.) децембра отпочела »великоиздајничка« парница у Мармарошнсету против Русина, што су хтјели да пређу из уније у православље.

Значајни Срби покојници у 1913. год.

У јануару: мајор Михаило витез Зубовић у Загребу; Светозар Савковић, ум. проф. новосадске гимназије; — у фебруару: Сигије Попић, игуман манастира Ранице; — у марту: др. Миша Вујић, српски дипломата (умро у Фијуми), Јовица Христић, бив. секретар краља Петра и ген. конзул у Будимпешти; нишки епископ Доментијан; др. Васа Јакић, адвокат у Вел. Кичинди; Фра Иво Вујић, Србин франсвац у Сарајеву; Стеван Милићенић, новинар у Београду; — у јулу: Душан Радовић, некадашњи уредник »Срп. Вјесника; др. Бошко Петровић, проф. новосадске гимназије, умро у Скопљу; — у августу: патријарх Лукијан Богдановић; у октобру: Аци Борисављевић, држ. савјетник у Београду; Миласав Куртовић, бивши српски конзул, умро у Шапцу; српски генерал и државник Сава Грујић; др. Никола Ђорђевић, лекар у Скопљу.

Чувенији страни покојници у 1913. години.

Аустроугарски надвојвода Рајнер. — Бивши чешки намјесник гроф Куденхове. — Грчки краљ Ђорђе. — Бивши фран-

ПОДЛИСТАК

ПРЕД ОКРШАЈ

— од Василија Њемировић-Данченка. —
Пред нама је дивота.
Гледаш и не можеш да се нагледаш.
Забораваш, да је синоћ била битка, што се свд у наоколо лије крв и што ће се сутра опет лити. Све те чудне и страшне ствари заборавају се. Бар да који тренут само човек прожени другим животом, животом љепшега осјећања, не одвајајући очи од мирнога плаветнила мора, и уживати у плукању плаве бездне, што тако пријатно милаје очи, у плукању њежних таласа језера Деркоса.
Ето његова стијења, што дијели ту нитому Византију од дубоких сланих вода. Од Деркоса право за Цариград воде водоводне цијеви и кад би их Бугари упропастили, турска престолница би остала са својим одратним, нездравим рјечицама у околини и са бијелим артеским бунарима.
Као и све овдје, и Црно Море је пусто и на њему ни догледом не можеш видјети ни једног бијелог јадра рибарске барке, које као обично, као чајке пареју ову стихију, која данас изгледа мирна, непокретна, равна и тиха, бескрајно тиха.
Све је упало у земљу, побјегло од злих очију. Изгледа као да га нема, као да се изгубило, утонуло дубоко. И једва се догледом види његово плаво платно, мирно, једноставно, растегнуто у бескрај.

На цијелом простору, гдје је још синоћ плонно некакав ратни брод, данас нема ничега, а сребрни реп, што је пратио крму, ницезао је. Тамо далеко, далеко на сјеверу лежи, купајући се у тмичним водама, Крм... Огабина! Од ње, најзад, као да сада почиње двобој Давида с Голијатом; нема ни једне нијесте. Шаљем своја писма, телеграме, бог зна да ли их добијају!...
Од Деркоса на југ друкчије је море. Тамо као да се у ритму крећу огромни окамењени таласи.
Сви они висови, брегови, косе, све то као да стреми само на Исток.
Како њежан звук плукања мора одјекује по овој позорници, ћутливој и мирној гдје ће се сутра сукобити за посљедњи пут словенска раса, жељна слободе, и њени вјеровни тиранси, шестозековни целати Турци. Како чудном тишином одишу све долине, ове стрмени, које се спуштају у широке жуте дрмове, што се шире на раскршћу као ријеке при ушћу.
О, не! Није потпуни мир!
Погледај на доглед и јана ће ти изићи пред очи.
Ено по тим жутим тракама распоређене су тамне ратне колоне. Распознају се поједини осамљени коњаници.
Ено и Турака, доводе у своја утврђења и ровове свјежу, новодошлу војску и одводе је назад на посљедња утврђења пред самим Цариградом да осјеже уморну, растурену, убијену страхом, као гангреном наједењу стару војску.

Куд се изгуби идила сретне тишине?...
Иза кулиса саме сутрашње сцене преносе из једног утврђења у друго топове. Ено виде се и сами форови. Један од њих, који се види први, који је над самим Кошеником, сав је у правим линијама, које као да иду право к небу. Исти такви форови као да се једва привиђају и над Чинакром и Јеникејем.
И једно и друго село је сад пусто и у њему замијају тужно турски изгладљени пси. Све живо је побјегло из тих села.
И ма колико лијепо изгледали ти бијели домови под летиним сунцем, они су мртви и у њима нема живе душе, као што ни један живи створ не промиче улицом, у којој нема ни живе душе. Над Јеникејем огромне бијеле кегле цамија дижу се растурене тамо амо. То је у осталом једина слика, која се увијек овдје срета. Бијела минарета, висока, танка...
Мене умињавају, да је то тачка за посматрање.
Око гледа све даље и даље, продиру у бескрај, хтјело би да испита шта се крије тамо, далеко. Али све се слива у густу, сину маглу и једна се назире стрмени, на којима се дижу форови над Мраморним Морем. Какав је тамо бездан свјетлости! Нема ни једне контуре.
Оданде су цијело вече синоћ гађали турски ратни бродови — врапце, пошто су бугарске позиције сухим неприступачне за њих и у онђе бродски топови, који су начињени за то да разбијају ратне лађе, на

земљи не вриједе ништа. Могу да начине мало нерета, могу да убију и кога војника и то је све... Данас нема тамо једног брода. Све је пусто, све је нијемо, све чека.
Чека се страхан сутрашњи бој који ће ријешити можда судбу. Чека се и спрема.
Стојим на овим бугарским позицијама будућега боја и одједном у моме мозгу се створи жива слика позиција на Плевни. Поновице се све слике са Зеленог Брда. Као по некој навици, тражиш да видиш припад опсађенога града и страшни табор Осман-паше.
Чини ми се, да су чак исти и профили, што промичу покрај мене, да су исти и догађаји, који се дешавају око нас. Исто тако лише, жуто као старо злато, као и оно на сјеверу Балкана. Али само нема оних главних лица драме, која се одиграла прије толико година.
Давно је већ та драма ушла у историју, на њој су се сада учили, на њој су се напajали, храбрили ови исти људи, што одавде, укопани у својим шанчевима, чекају, на њој су се васпитали и сада су пошлци даље.
И тако пролази мртв и тих дан, нун оног страшног предосјећаја пред велику драму која ће се догодити сутра.
Тако тихо и лијепо сунчано вријеме и ипак ужасно предосјећаје пред окршај што ће доћи.

цуски војни министар Андре. — Еразмо Барчић, адв. и вођа ријечких Хрвата. — Некадањи хрв.-слав. подбан Левин Чаврак. — Десијер Перцел, бивши уг. министар. — Вођа чешке аграрне странке Чепек. — Чувени руски новинар Јероним Табурно. — Вођа њемачких социјалиста Август Бебел. — Лесја Украинска, русинска списатељица. — Александар А. Соколов, руски књижевник. — В. Г. Авејенко, руски књижевник. — Д. Д. Пихњо, руски свеучилишни професор и уредник »Кијевљанина«. — Владислав Квис, чешки pjesник. — Јапански министар-предсједник кнез Кађура. — Руски генерал и некадањи бугарски министар Соболев. — Бивши турски велики незир Ђамил паша. — Француски књижевник Жил Кларти. — Абисински цар Менелик. — Римски кардинали Ореља и Рампола. — Словачки родољуб др. Јулије Марковић. — Аустријски министар Латур и Залески.

Спољна политика Румуније

II

Румунија је одавна гајила наду да у случају територијалних измјена на Балкану заузвек Сицилију. То је јасно онима који добро познају румунску историју да им је тај правац диктовао политичка неопходност. Из румунске ноте од 1913. године и последње декларације може се јасно видјети, да Румунија своје захтјеве о територијалној накнади базира само на случај да се измијени status-quo на Балкану, стари принципи који је одржавао мир у Европи и на случај да њени интереси буду повријеђени измјеном политичке равнотеже на полуострву. Водити здраву националну политику не значи да она буде подешена потребама неке абстрактне праведљивости и политичког доктринаства, већ је потребно да се она води у сагласности са реалним интересима који би јој за увијек омогућили мир и сигурност од сусједа. Са тога гледишта полазећи, могло би се сматрати да је румунска политика погрешна. У њој има више страсти, злопамћења и мистичности него стварних националних интереса.

Како изгледа руковођиоци румунске спољне политике више су бацили поглед у прошлост, него у будућност и нијесу били у стању да умотре политички хоризонт створен догађајима на Балкану и важним промјенама у будућем груписању европских држава. Раније, када је Румунија била мала, биједна и слаба државица њен је идеал био само да живи у миру и безопасности. Године 1869. Бизмарк је писао принцу Каролу: »Идеал Румуније треба да буде да постане друга Белгија на ушћу Дунава«. Истим изразима је принц Карол окарактерисао задатак своје државе у једном писму своје оцу од 1875. године.

Но тако је било раније. А сада, позивајући се на измјену status-quo-а на Балкану, румунске претензије су се увеличале; мјесто неприкосновености своје територије она је настојавала да се увелича на рачун Бугарске.

Савремене државе се оснивају на националној основи. У данашње вријеме само већа половина румунског народа има своју сопствену државу — Румунију — остали Румуни су поданици других држава. У Румунији их има осам милиона, у Аустро-Угарској 3,5; у Русији 1,5; у Турској 400.000; у Србији 150.000 у Бугарској 100.000; и у Грчкој 50.000. Укупно око 13.900.000 Овај број Румуна најбоље показује колико је важна улога Румуније у југо-западној Европи у савезу са Аустро-Угарском, која од 52 милиона становника има највише 12 милиона Њемца и 10 милиона Мађара. Остало су све Словени који су потчињени њемачко-мађарској мањини.

Само по себи се разумије да нација, бројно већа од аустријских Њемца и Мађара, има право да жели да буде нешто веће него »Дунавска Белгија«
Неће бити претјерано када се каже, да ће Аустрија према својим садашњем стању једва моћи остати још кратко вријеме и да ће у случају њеног распада сви њени сусједи, па чак и савезници, пријавити своје претензије, које су основане на принципу народности. Румунија не би требала да испушта из вида ту неизбјежност у блиској будућност.

Пропорционални однос територија, насељених Румунина, јесте овај: у Румунији 131.353 кв. километара, у Аустро-Угарској 197.356 кв. километара; у Русији 20.000. Ако је аустро-руски рат само питање времена, тада би, у случају да Аустро-Угарска буде побјеђена, Румунија својим годишним држањем могла удвојити своју земљу и своје становништво прикључити не само 3, 5 милиона Румуна, који живе у близини њених граница, него и два милиона перумуна, који су расути међу њеним савезницима.

Због тога је, снакако, у интересу Румуније да живи у слози са балканским народима.

Да би могла да одговори својим задацима у будућности, Румунија треба да тражи ослободу на балканске државе. Прошаст Турске могла би да послужи као на-

чело важних политичких измјена у југо-западном дијелу Европе и на мјесту које данас заузима Аустро-Угарска, могу ускоро појавити неколико нових независних држава. Са таквом будућношћу је у тијесној вези судбина Румуније.

До сада је најважнији интерес Румуније био у одржавању политичке равнотеже на Балкану. Сада се тај интерес мијења у одржавање политичке равнотеже у југо-западној Европи. Тај задатак Румунија може испунити само уз сарадњу балканских држава и треба очекивати, да ће се она на крају крајева њима придружити, а не којој групи великих држава. Принц Карол — Антон Хоенцолерн казао је новоизабраном владару: »Мудар и члан поглавар једне државе не смије да води личну политику, већ његова политика треба увијек да буде народна«. Ми додајемо да политика Румуније треба да буде само румунска, која јој налаже да иде напоредо са балканским државама.

Елис Баркер.

Нови рат

Под насловом »Нова опасност«
донијело је петроградско »Новоје Времја«
недавно један чланак, у коме се у главном ово каже:

Аустријска дипломатија припремила је други балкански рат, а сад по примјеру Беча италијанска дипломатија спрема нов рат. Стојимо пред опасношћу турско-грчког оружаног сукоба.

Италијански кабинет ради у овом случају као заштитник интереса Турске, наговарајући је на непоустљивост и спремајући на тај начин услове, који могу довести до рата с Грчком.

Грчка се опет спрема да задржи све што је освојила, а нарочито егејска острва.

Талијанска влада објавила је Турској да ће јој вратити егејска острва, која је у италијанском рату посјела, онда кад Грчка очисти Архипелаг. На тај начин Италија је ријешила Турску сваке могућности да се споразумије с Грчком. Турска може добити острва, која је посјела Италија, тек онда кад од Грчке отме она острва, која је у рату Грчка посјела. То значи рат с Грчком.

Трећи рат донијеће Турској исто толико губитака колико је други рат донио Бугарској...

За вријеме првог балканског рата учинила је грчка флота драгоцене услуге савезницима. Македонија је била одсјечена од турских база и била је тако остављена самој себи. Она се, слика сад промјенила, јер се одјасе снаге на мору два вријеме мијења на штету Грчке.

Порта је купила један дредноут, који се сматра највећом ратном снагом данашњег времена. Дредноут Рио де Жанеиро, који је Турска сада купила, има диспенсију од 27.000 тона, а мађарски је са 14 тонева од 12 палица. Очевијно је у каква би положај дошла грчка трговина и грчка флота у случају рата. Разумије се, то је све релативно, јер мина или бомба са аероплана могу учинити да од дредноута остану само крвави трагови на води.

Римска дипломатија рачуна са психологијом Турака као што је у своје вријеме и бечка дипломатија рачунала са психологијом софијских државника.

Опет стојимо пред опасностима новог рата — вели Новоје Времја и нада се да дипломатија Тројног Споразума неће бити изненађена догађајима.

Ове информације вгледног петроградског листа потврђују се са свих страна. Из свих европских пријестолница долазе вијести о бојазни од ратних заплета због питања егејских острва. Нови турски министар војни Енвер-беј, природа скроз авантуристичка, већ самим својим присуством у цариградском кабинету ону бојазан само увеличава и чини актуелнијом. Миродубиве изјаве, које је дао неким новинарима, нијесу ни мало у складу са журним војничким припремама, које се чине у Тракији и са готовишћу Турске да једним скупим дреднотоом обнови своју флоту у тренутку кад није у стању подмиривати друге најпрече потребе.

Дневник

Њ. В. Краљ. Њ. В. Краљ Господар јутрос се вратио са Ријеке на Цетиње.

Депутација из Пјеваља. Овамо је стигла депутација најугледнијих грађана из Пјеваља, који су пошлели на Ријеку да се поклоне Њег. В. Краљу Господару. Његово Величанство благоизвољело је најљубазније примити своје нове поданике који су Му поднијели изјаве своје поданичке вјерности, љубави и оданости.

У депутацији се налазе г. г.:

Мехмед паша Бајровић, трговац; Лазо Шећеровић, трговац; Омер бег

Селмановић, трговац; Серафим Царић, старјешина св. Тројице; Трвуљ Бећир еф., трговац; Саво Вукојичић, јеромонах; Ризамулић Риза еф.; Митар Обрадовић, професор; Махмуд бег Маноовић, трговац; Проконије Шиљак, учитељ; Анефи бег Акбеговић, трговац; Милош Ђоровић, трговац; Дрнда Хилби бег, трговац; Хаџи Брајим Љухар, трговац; Јако Х. Јакшић, трговац; Мурат бег Селмановић, трговац; Ахмет Коријенић, трговац; Мујага Аџатлагић, трговац; Перо Јањићијевић, трговац; Урош Милинковић, кмет општински; Муфтија Дервиш ефендија; Томо Бавчић, трговац; Јосиф Бајић, трговац.

Народно поучно и забавно сијело у Новом Саду. У недјељу 5. (18.) јануара о. г. приређено је народно поучно и забавно сијело у Новом Саду. На сијелу је предао професор Светислав Баница о великом pjesнику владици Раду. С тим у свези читани су неки одломци из »Горског Вијенца«. Пјевало је Српско Ратарско Црквено Пјевачко Друштво.

Из Читаонице Друштво »Цет. Читаоница«, одржаће на Савин-данове год. у 1 и по сат по подне у својим просторијама редовну годишњу скупштину, на којој ће се између осталог извршити избор нове управе, о чему се извјештавају чланови друштва с тим, да похитају са уплатом чланарине, јер у смислу чл. 7. друштвених правила члан, који не би унапријед платио прво четворомјесечје за 1914. г. не би имао право гласа на скупштини.

Паробродско друштво »Унгаро-Кроата«
јавља да од 14. о. мј. (по новом календару) пароброд »Вишеград«
прекида своје путовање за три седмице. Кроз сво вријеме долазиће пароброд »Салона«
који ће у Котор стизати у уторак и суботу на 12 сати и 10 минута по подне, а одлазиће на 1 сат по подне.

РАЗНЕ ВИЈЕСТИ

Пензионисање и именовања турских официра. Међу пензионисаним официрима налазе се и Зеки паша, Ибрахим паша, командант првог корпуса Абдулах паша, генерали Ахмед, Хамди, Мунир, Анвер, Исмаил, Фазил, Фети, Јанер, Февзи, Шевкет, Тургут, Хасан и Таксим, свих тридесет и три команданта дивизија, четрдесет команданата бригада, дванаест генералштабних пуковника и 76 пуковника осталих родова оружја. Ирада о томе је већ изишла. У исто вријеме изишле су ираде о новим именовањима и унапријеђењима. Амбасадор у Берлину, генерал Махмут Муктар паша, именован је за инспектора трећег корпуса, бригадни генерал Џавид паша за инспектора четвртог, маршал Осман првог, генерал Зеки паша другог. Један бригадни генерал и тридесет пуковника именовани су за команданте дивизија.

Њемачки пуковник Бросар фон Шелендорф именован је за команданта треће дивизије.

Међу официрима, стављеним у пензију, налази се и министар грађевина Осман Низами паша и бив. командант корпуса у Солуну, као и готово сви генерали за падне и источне војске, који су командовали у последњем рату.

Браниоци Јањине, Есад паша и Вехит беј, постављени су, и то први за команданта трећег корпуса, а други за команданта 22-ге дивизије.

Бранилац Једрена, Шукри паша, стављен је у пензију. Готово сви војни аташеи су измијењени. Задржани су само Блук паша у Бечу и Џемил беј у Берлину. Велике промјене извршене су у самом министарству војном. Држи се да ће подсекретара Фуад пашу замијенити мајор Низам беј.

Турски амбасадор у Берлину Муктар добио је телеграфску наредбу од министра војног да се одмах крене из Берлина на нову дужност.

Министар војни, Енвер паша биће у исто вријеме и шеф генералштаба, а за подшефа ће бити именован, како се чује, један њемачки официр. Пуковник Исмаил Хаки, султанов зет, бивши војни аташе у Бечу, именован је за другог подшефа генералштаба.

Нови буџет министарства војног показује три милиона уштеде у поређењу са буџетом тога министарства за ову годину. Виши савјет у војном министарству укинут је.

Француски и енглески консулат у Сарајеву. Бечки листови јављају да ће француски и енглески конзулат у Сарајеву бити укинати.

Њемачки пријестолонаследник и Енвер паша. Волфор Биро је овлаштен да јави, да је потпуно неоснована вијест париског »Фигара«, да је њемачки пријестолонаследник упутио телеграм Енвер паша.

Један турски деманти. Цариградски Пресбиро објављује овај комент: »Потпуно су измишљене и неосноване вијести, које су избиле последњих дана, да бивши министар војни Изет паша, стоји у вези с извјесним политичким покретом у Арбанији.«

Из Цариграда. Цавид беј ће вјероватно отпутовати у Париз, гдје ће продужити преговоре по финансијским питањима и о жељезницама.

Круже гласови да ће генерал Џемал паша бити именован за министра морине и да ће бивши министар Неџиб Един узети портфељ министра правде. Први Портин прани саветник Решид беј, отпутовао је прекиноћ у Лондон и Париз.

У министарству морине се тврди, да ће многи морински официри бити стављени у пензију.

Из Валоне. »Трибуна«
има вијест из Валоне, да је привремена влада, пошто је прогласила опсадно стање, установила и ратне судове у којима су холандски официри. У споразуму са владом, они су официри приморали становништво да се одмах разоружа. Код ухапшених турских официра, који су се искрцали на арбанашку обалу, нађене су велике суме новаца.

Завјера у Валони. »Тану«
јављају из Валоне: Овдје је повећана општа узнемиреност и у политичком и у војном погледу. Међународна контролна комисија открила је телеграфску препишку између једног арбанашког првака и турског великог везира, из које се препишке види да је било договарања о заједничкој акцији предсједника привремене арбанашке владе, Исмаил Кемала, и бившег турског војног министра, Изет паше. Холандијски жандармеријски официри, који су на челу арбанашке жандармерије, боје се народног покрета за ослобођење оних турских официра, који су ухапшени на пароброду аустријског Лојда »Мерану«, када су се хтјели искрцати код Валоне и који још ни дан данас нијесу пуштени. Есад пашине присталице предузели су напад на Елбасан. Борба је трајала цијелог дана. Међународна контролна комисија упутила је акт Есад паша, којим га позива да одмах прекине борбу, јер ће иначе он бити одговоран за последице. Аустро-угарски и италијански официри замолили су телеграфским путем своје владе: да у арбанашке воде пошаљу још ратних бродова као помоћ стационерима, бродовима који се већ налазе у арбанашким водама.

Турска и Арбанија. Цариградски младотурски лист, »Жен Тирк«, у свом уводном чланку понавља, да турска влада није ни из далека ни из близа умјешана у последње догађаје у Арбанији. Потпуно индиферентна политика или политика неинтервенције водиће се у погледу Арбаније. Сва пажња Порте обраћена је на азијске провинције. Она је већ једном одбила понуду да сачува своја суверена права над Арбанијом. Може се са поузданошћу сматрати — вели тај лист — да Турска неће напустити ту улогу посматрача.

На Балтичком Мору. Недавно је Балтичко Море на три мјеста прешло преко узаног појаса земље који га одваја од језера Букова. Прибрежна села су потопљена. О становницима нема никаквих вијести.

Енвер-пашине реформе. Да би оправдао пензионисање тако великог броја официра министар војни, Енвер паша, изјавио је уреднику »Танина«, да је у Турској било два официрска кадра, један мирнодопски, а други за вријеме рата. У мирном времену виши официри су заузимали положаје, које су за вријеме рата морали уступити другим официрима. Подмлађивање кадрова постало је потребно, да би се избјегли ти двоструки кадрови. Наступило је доба мира за официре који су били удаљени од трупа и који нијесу могли да иду за изпретком војне вјештине. Енвер паша је додао, да ће Турској у мирном времену бити потребна војска од 200.000 људи. Војни буџет ће достићи суму од шест милиона лира, уместо десет и по милиона, колики је био прошлогодишњи буџет.

Турски посланик у Берлину. Тврди се да ће Фуад беј, бивши посланик турски у Биограду, бити одређен се амбасадора у Берлину.

Из Цариграда. Порта је објавила саопштење, којим јавља да команда Дарданела и Босфора није под командантом првог корпуса, већ непосредно под министром војним.

Ратни суд и опсадно стање искључиво су у зависности од министарства војног. Султан је приложио двије хиљаде турских лира на флоту.

Венизелос у Паризу. Венизелос је отпутовао у Париз. На станици су га испратили Сан Ђулијано и отпавник поштова српског посланства.

Бојкот Грка. У Цариграду се појавио на неколико мјеста бојкот против грчких радња.

Њемачка војна мисија. Портини кругови сматрају као поуздано, да је дефинитивно ријешено уклањање њемачког генерала Лимана фон Сандерса са положаја команданта првог корпуса, као и са положаја главног инспектора војске и војних школа. Ти исти кругови изјављују, да је та измјена атрибутација генерала Лимана потекла, не због корака Русије, већ искључиво по иницијативи министра војног, Енвер паше. Међутим Портини кругови признају да су те промјене такве да могу задовољити Русију.

Чарке у Арбанији. Јављају из Валоне: Од неколико дана не престају чарке у близини Полиса, на шест сати од Елбасана, између арбанашке жандармерије и присталице Исад паше.

Турски зајам. Царид беј је отпутовао у Париз, гдје ће завршити преговоре о великом зајму.

Кошутуово здравље. Стање здравља Кошутуова погоршило се, те задаје брига његовој околини.

Цариградске вијести. Махмут Муктар паша, амбасадор турски у Берлину, одбио је положај инспектора трећег корпуса, те је с тога стављен у пензију.

Министар војни намјерава да за положај команданта првог корпуса доведе неког турског генерала, коме ће дати за помоћника једног њемачког генералштабног официра.

Цариградски окружни одбор, на тражење министра унутрашњих дјела, Талат беја, који је присуствовао сједници одбора, огласио је акламацијом начело о увођењу накнадних такса у корист флоте.

Пут грчког министра предсједника. Венизелос је изјавио представницима штампе, да не може допустити да га интервјуишу. Све што може да им каже — рекао је Венизелос — то је, да полази из Рима потпуно задовољан и охрабрен. Он се нада да ће успјети у својој мисији. Више не може ништа да им каже.

Венизелос ће се задржати у Паризу један или два дана, па ће затим ићи у Лондон, одакле ће се вратити у Париз и у њему ће пробавити дуже вријеме.

Из Хрватског Сабора. У Сабору је почела индemitетна дебата. Бан Скерлец изјавио је у своме програмном говору, да његов принцип у погледу владавине почива на законитости и уставности. Сви закони морају се вршити. Влада и чиновници морају бити непристрасни. У државном погледу стоји на становишту хрватско-угарског споразума, а као бан Хрватске залагаће се увијек за оно тумачење законских одредаба, које најбоље одговара политичким, управним, финансијским и државно-правним интересима. Нанево је да предстоје реформе у многим досадашњим законима, а нарочито је нагласио да ће омогућити да се питање српске црквене аутономије ријешити у интересу аутономије.

Вијест пештанских листова да је дошло до сукоба између бана, који је тражио ризицију процеса Хинковићевог и предсједника вишег степеног суда, Посиловића, потпуно је тенденциозна. Нико није тражио да суд опозове ранију пресуду, најмање Хинковић, чија ће се ствар повољно ријешити на други начин.

Хрватска делегација учествоваће у раду пештанског сабора тек онда, када дође на ред дискусија нове прагматике. Сабор ће се одложити за неколико дана због Тисиног пута на Ријеку и у Загреб.

Није умро Риза беј. »Албанише Кореспонденциј« јавља из Тирапе: Није тачна вијест, да је у Ваковици умро вођа арбанашких бунтовника, Риза беј. Овдје је 17. (30) децембра умро виђени арбанашки првак Риза беј из Дебра.

Из турске дипломатије. Службени кругови изјављују да је ијеронатио именоване Хусејин Хилми паше за амбасадора у Петрограду и Хаки паша за амбасадора у Берлину. Један јутрањи лист јавља да је Русија већ дала свој пристајак за Хусејин Хилми пашу.

Турске реформе. Министарски савјет претресао је законски предлог о стављању у пензију дотичних чиновника који су навршили двадесет година службе, а нијесу способни за вршење своје дужности.

Тим пројектом, који је спремила нарочита комисија, постала је неопходна потреба да се измјени многобројно особље министарства спољних послова.

Изет-пашини људи. Листови, који доносију извјештаје од Порте, тврде да су официри и војници, похапшени у Валони Арбаси, који су отишлени из турске војске, па се враћали у своју земљу.

Ратни суд у Валони. Отпочео је у Валони претрес Бекир аги, шесторици турских официра, петорици шефова комитских чета, који су допутовали са 200 људи на »Мерану«. Пуковник Вер, командант арбанске жандармерије, предсједава у ратном суду. Неколико цивилних лица, која су компромитована и ухапшена предстаће такође ратном суду.

Валонске вијести. Приликом скорашињег сукоба између трупа Исад-паше и одјељења жандармерије привремене владе, Исад-пашине трупе су биле потучене.

Турска купује лађе. Порта је депоновала 60.000 фуната стерлинга као посљедњу отплату за »Султан Осман« чија ће се исплата извршити 2. јануара 1914. године.

Кошут. Стање здравља Франје Кошута јако је критично. Он је ријешити да се одмах вјенча са својом заручницом грофицом Бенјовски. Предсједник општине отишао је код Кошута да изврши вјенчање.

Вулкан у Јапану. Јако вулканско избицавање десило се у близини вароши Кадеошима. Околина села су у пламену.

Грађански рат у Арбанији. Извјештаји које је добила привремена влада гласе: да се између једног одјељења владине жандармерије и Исад пашиних трупа десно озбиљан сукоб код Годолеца у близини Елбасана и да су бунтовници потучени и одбачени, те је и свака опасност за Елбасан уклоњена.

Расположење у Валони. »Франкфуртер Цајтунг« јавља да изгледа да је становиштво Валоне наклоњено турским заробљеницима и да су већ чињена два покушаја да се ти заробљеници ослободе.

ТЕЛЕГРАМИ

Српско-бугарски погранични спор.

Биоград, 8. јануара.

Руски телеграф Комисе изрекао је своју арбитражу постојећу у питању српско-бугарског пограничног спора. Спољно-земљишта биће подијељено на два једнака дијела који ће припасти у том размјеру свакој од заинтересованих држава. Овај инцидент може се дакле сматрати као свршен. — Биоградски Пресбиро.

Српска мисија за Петроград.

Биоград, 8. јануара.

Отпутовала је за Петроград српска мисија која ће присуствовати откривању споменика великом књазу Николају Николајевићу. Мисију сачињавају: генерал Милутин Мариновић, генералштабни пуковник Ж. Павловић, и капетан М. Мариновић, који ће заступати краља и владу — Биоградски Пресбиро.

Венизелос у Лондону.

Лондон, 9. јануара.

Венизелос је пристигао у Лондон. Он је посетио Сир Едварда Греја и расправљао с њим о више питања која се тичу сређивања балканских ствари. — Бечки Кор. Биро.

Грци ушврћују Тенедос

Цариград, 9. јануара

Новине сазнају да Грци већ неколико дана утврђују Тенедос и довозе храну. — Бечки Кор. Биро.

Њемачка мисија у Цариграду

Келн, 9. јануара

Полузванична њемачке новине, »Kölnische Zeitung«, констатују поводом мисије генерала Лимана у Цариграду, да би био неразумљив неспоразум између Њемачке и Русије, који би проистекао из те афере гдје би њемачка политика претрпјела пораз. — Бечки Кор. Биро.

Мекеш српско-бугарског уговора

Софија, 10. јануара

Званична »Бугарска Агенција« јавља да је измишљена вијест петроградских новина, како је краљ Фердинанд саопштио бечком кабинету, текст српско-бугарског уговора. — Бечки Кор. Биро.

Венизелос иде у Беч

Атина, 10. јануара

Полузванична »Атинска Агенција« саопштава да ће, и ако се противно тврди из другог извора, Венизелос извјесно ићи у Беч, одамах чим посети Петроград. — Бечки Кор. Биро.

ПРИВРЕДА

Шта је учињено у Русији за ратаре?

Указом цара Николе од 13. новембра 1905. опрштено је ратарима, да плате свој дуг за откуп од 1861, 1866. и 1883. године. Држава је тиме изгубила приход од 240 милиона круна. Укупна свота опрштеног дуга износи 10.666 милиона круна. Царским указом од 9. новембра 1906. године постављене су пољопривредне комисије, којима је задаћа да спроведу комисију сељачких посједа. За пет година уређено је на тај начин око 20 милиона јутара сељачког посједа, а учињене су припреме, да се уреди ускоро још 23 милиона јутара. На премјеравању и уређењу ратарских посједа ради 11.000 особа. Држава је осим тога основала сељачку банку, која даје сељацима јефтине зајмове, да могу куповати посједе и да олакшају своје дугове. Све то бива под државном контролом. Новац за купљену земљу не добива купац него продавац. Цијена земљи је у Русији јако скочила. Док је 1861. године била 38 до 50 круна по дејатини (једна дејатина од прилике јутро и три четврти) сада је по државној процјени 200—240 круна, а изнишмо се плаћа 420—550 круна. Самцима се даје зајам на 13, 18, 28, 41 и 55% године уз камату од 4 процента. Нигдје не добија сељак тако јефтино зајам као у Русији. Сељачка банка је до сада дала око 3 милијарде круна зајма на земљу. Спашавање сељачке земље од оптерећења дугом од 7 милијарди круна, али зајмови су тако повољни да сељак и спахија не осјећају њихову тежину. За поправку земље добило је 147.640 сељака 35 милиона круна зајма без камате. Тај зајам се почиње враћати још од пет година. Сељаци не осјећају тежину да сељаци мора се исплатити у пет годишњих оброка. »Нестер Лојд« пријављује да су сељаци у Русији учинили оволико за своје сељачке и да се тиме подигнуто благостање у Русији.

Будућност Солуна. Многи су забринути за будућност Солуна. Грчка је влада у великој неприлици, јер док је за турско вријеме Солун био главно трговачко мјесто за цијелу Македонију, Стару Србију и Тракију (130.000 квад. километара) са 4 милиона становника, сада је Солун остао у Грчкој са околином која обухвата 45.000 квад. километара са 1 и по милион становника. Прије се из Македоније и Старе Србије извозило само пољопривредних производа за 200 мил. динара, а укупни трговачки промет је у Солуну износио 350 мил. динара. Шпањолски Јевреји хоће да се иселе из Солуна. Јер не могу опетати Грчка влада обећава, да ће Солун учинити слободним пристаништем. Али ништа неће моћи да помогне, ако Грчка влада не успије да српску извозну трговину олакшицама не привуче у Солун.

Друштво за индустрију цемента. Српски министар народне привреде одобрио је оснивање и правила друштва за индустрију цемента. Капитал друштвени је 3.300.000 динара.

Свјетска жетва у 1913. Угарско министарство трговине редовно издаје, у виду једне књиге, брижљиво покупљене податке о жетви свих врста жита у цијелом свијету. За 1913. годину ти су подаци сад публиковани. Они обухватају педесет произвођачких земаља на свијету.

Укупан жетвени принос у цијелом свијету био је 3.897. милиона твара или за 77 милиона мање него 1912. Мањак је дошао углавном због слабе бербе кукуруза у Америци, иначе је код пшенице принос већи него 1912. Рачуна се, међутим, да целокупна потреба износи 3.818 милиона твара. Кад се узме у обзир, да је од прешањег жетве остало 183 милиона твара жита, онда ће овогодишња жетва подмирити целокупну потрошњу и остаће вишак од 362 милиона за идучу кампању.

По врстама жита, на прво мјесто долази пшеница, која чини више од 30% целокупног жетвеног приноса. За тим долази кукуруз, који сачињава добру четвртину

жетве. Остатак долази на раж, јечам и оvas. У производњи пшенице Русија долази на прво мјесто са 264 милиона твара, па Сједињене Америчке Државе са 214 милиона. Скоро половина целокупне свјетске производње долази на ове двије земље. У производњи кукуруза, пак, Америка је прва на свијету. У последњој кампањи на Сједињене Државе долази 64% целокупне свјетске продукције.

Што се балканских држава тиче, ту Румунија долази на прво мјесто међу земљама које извозе жито. Укупан принос пшенице цијени се на 23, а кукуруза на 30 милиона твара. Рачуна се, да ће Румунија моћи да извезе од последње жетве пшенице 15, а кукуруза 16 милиона твара. До сада је већ извезла од једне и друге врсте по десет милиона.

За Бугарску нема тачних података, али се према обраћеној површини цијени, да је принос пшенице 16,2 милиона (према 17,3 у 1912.) а кукуруза десет, према 14 милиона у 1912. Због војних потреба, слабо је шта остало за извоз. Рачуна се, да ће се пшенице извести око 10.000 вагона.

Целокупан овогодишњи принос пшенице у Србији цијени се на 2,32 милиона твара (према 4,45 милиона у 1912.). Напротив, принос кукуруза је већи него претходне године и износи шест милиона твара. Ни једне врсте жита, по том рачуну, неће бити за извоз из Србије, пошто је због рата потрошња била већа, него иначе.

Државе које увозе храну. Аустрија је прошле године добила 16. мил. центи пшенице, 27 мил. центи ражи, 17 мил. центи јечма 27 мил. центи овса и 3.400.000 центи кукуруза. Осим тога мора да увезе из иностранства 7.770.000 центи пшенице, 2.350.000 центи ражи, 1.520.000 центи овса и 4.620.000 центи кукуруза. Потребну количину пшенице, овса и ражи може да добави из Угарске, а кукуруз мора донијети из других земаља. Њемачка је добила 47 мил. центи пшенице, 122 мил. центи ражи, 37 мил. центи јечма, 97 мил. центи овса и 541 мил. центи кромпира. Она може да извезе 15 мил. центи ражи и 10 мил. центи овса, али мора да донесе из иностранства 16 мил. центи пшенице, 26 мил. центи јечма и 10 мил. центи кукуруза. Енглеска мора да донесе из иностранства 55 мил. центи пшенице, 20 мил. центи кукуруза и 7.540.000 центи јечма. Француска је добила 88 милиона центи пшенице, али мора да донесе из иностранства још 7 мил. центи. Кукуруза мора да донесе 5.870.000 центи а ражи 1.100.000 центи. Италија је добила 58 мил. центи пшенице, али мора да увезе још 10 мил. центи. Кукуруза мора такође да донесе из иностранства. Треба јој 4.200.000 центи.

КЊИЖЕВНОСТ

Калуђер и хајдук. Историјска приповијетка, написао Стојан Новаковић. Издање Коларчеве задужбине, Београд 1913.

Угледа неутрудљива старина Г. Стојан Новаковић, један од најзаслужнијих српских научних радника у опште до данас, поред све своје старости, доспијева да, уз свој научни и уз свој политички рад, пише још и приповијетке. Има у том заслужном старцу, у том старом, снажном бору, нека несаломљива, чисто јасна снага за рад која импонује Г. Новаковићу је очно како се историја слабо и невјешто популаризира код нас, гдје је то баш врло потребно, и предузео је да тај посао сам ради, што иначе није посао чистог историчара, научника коме је главна ствар научни рад. Он је осјетио дужност да даде примјер, како историју треба популаризовати у народ, што је у исти мах неречени пријекор онима који би то могли да раде, а да он не губи своје драгоцјено вријеме научнога рада на такве послове.

Нашем, на жалост, врло мали број приједних националних радника, који имају марљиво честито настојање, да шире писменост и образовање у народу, дат је овом књигом примјер, како би могли свој национални рад да прошире једним лијеним и врло zgodним средством.

И нама је врло симпатично од Г. Стојана Новаковића, што је жртвовао своје вријеме, и дао zgodан примјер националног рада популаризације историје.

У његовој приповијетки је обрађена трагична историја двају српских великих породица прије XV. вијека, породице Ђурђа Смедеревца и породице Гвозденовића са Плочника. То је лијепим, течним причањем оживљена историја сувих историјских факата. Г. Стојан Новаковић је знао импресионним евоцирањем историје да обради један од оних безбројних несрећних моментата, што их је проживљела наша печална дубоко страдалничка нација. Стрпљиво сносити своје незамисливе муке, чекајући и дочекајући, да ронски мрак обасјају мачеви са Ловћена.

Р.